

Практиката на Съда на ЕС по някои въпроси на потребителските договори, сключвани от разстояние по електронен път

Таня Йосифова*

Резюме: Предмет на изследване в настоящата статия е понятието за услуга на информационното общество по смисъла на Директивата за електронна търговия. Отделни изключения от това понятие са изследвани. Практиката на Съда на ЕС доразвива основни понятия, съдържащи се във вторичното право на ЕС по отношение на потребителските договори, сключвани от разстояние с електронни средства. Сложността на тези въпроси се поражда както от обстоятелството, че тези отношения нерядко са с международен елемент, така и от факта, че за уреждането им се включват материално-правни и процесуално-правни източници.

Ключови думи: електронна търговия, потребителски договори, услуги на информационното общество.

JEL: K2, K3.

Развитието на информационните технологии, включването на цифрова телевизия (*t-commerce*), мобилни телефони (*m-commerce*) с WAP, GPRS, 3G води до нарастване броя на сключваните потребителски договори от разстояние, включително и с електронни средства, като много от тях са трансгранични (вж. **Jacobsen, S.S.**, р. 24). Основните източници от вторич-

*Таня Йосифова е доктор, доцент по Гражданско и търговско право в Юридическия факултет на УНСС.

ното право на ЕС са Директива 2000/31/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 г. за някои правни аспекти на услугите на информационното общество, и по-специално на електронната търговия на вътрешния пазар (Директива за електронната търговия) и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 г. относно правата на потребителите. Потребителският договор от разстояние е дефиниран в чл. 2, т. 7 на Директива 2011/83/ЕС като „договор, сключен между търговец и потребител като част от организирана система за продажби от разстояние или предоставяне на услуги от разстояние без едновременно физическо присъствие на търговеца и потребителя, чрез изключителното използване на едно или повече средства за комуникация от разстояние до сключването на договора, включително в момента на сключване на договора“. З. Сукарева (Сукарева, З., 2015, с. 71 и с. 74-77) изследва характеристиките на потребителския договор от разстояние в българската правна доктрина.

Електронната търговия включва предоставяне на услуги на информационното общество. Дефиницията на термина „услуга на информационното общество“ се съдържа в чл. 1 от Директива 98/34/ЕО (наречена Директива на прозрачността), изменена с Директива 98/48/ЕО. Това е всяка услуга, която обикновено се предоставя срещу възнаграждение, от разстояние, по електронен път и по индивидуално искане

на получателя на услугата. Необходимо е услугата да се предоставя по електронен път, т.е. между лица, които не са присъстващи на едно място и по изрично искане от страна на получателя на услугата. В понятието електронна търговия се включва и рекламирането на стоките и предоставянето на информация, например чрез ценозаписи или тарифи (Todd, P., 2005, p. 4).

В същото време, Директивата за електронна търговия изключва много области, които остават извън нейното приложно поле. На първо място са данъчното законодателство, защитата на личните данни, предмет на уреждане в Директива 95/46/ЕО и Директива 97/66/ЕО, картелното право, дейността на нотариусите, представянето на клиент и защита пред съд, хазартните игри – чл. 1, ал. 5.

На второ място, Директивата изключва от приложното си поле и тези въпроси, които попадат извън координационното поле (посочените в анекса към чл. 3, ал. 3 от Директивата въпроси). Става дума за: 1. Изискванията, отнасящи се до свойствата на стоките и тяхната доставка или услугите, които не се предоставят чрез електронни средства; 2. Авторските и сродните им права, правата на индустриална собственост, правата върху бази данни и правата върху топологията на интегралните схеми; 3. Емисиите на електронни пари, издадени от издатели на инструменти за електронни пари, които са освободени от общите изисквания за лицензиране; 4. Правната уредба относно рекламирането на ценните книжа, издавани от инвестиционни дружества и договорни фондове за колективно инвестиране, на гържавата, в която се търгуват тези ценни книжа; 5. Застрахователните договори; 6. Свободата на страните да избират приложимото към договора право; 7. Договорните задължения при потребителските договори; 8. Изискванията за форма за действителност

на договорите, учредяващи или прехвърлящи вещни права, уредени от правото на гържавата по местонахождението на имота; 9. Допустимостта на непокисканите търговски съобщения по електронна поща.

Услугите на информационното общество, които са предмет на уредба от директивата, са с широк обхват (Farah, Y., p. 4). Включват се както продажбата на стоки (книги, софтуер, музика), така и извършването на различни по характер услуги (финансови, правни, гостъп до база данни и други). Не са услуги на информационното общество тези услуги, които по своето естество изискват личното присъствие на страните за извършването им (например медицински преглед или законоустановения одит на финансовите отчети на дружеството). В тази връзка, по Дело C-108/09 *Ker-Optika bt срещу ÁNTSZ Dél-dunántúli Regionális Intézet* се поставят следните въпроси:

1) *Представява ли търговията с контактни лещи медицински съвет, изискващ физически преглед на пациент, поради което тя не попада в приложното поле на Директива 2000/31?*

2) *Ако търговията с контактни лещи не представлява медицински съвет, изискващ физически преглед на пациент, следва ли член 30 ЕО да се тълкува в смисъл, че му противоречат разпоредбите на гържавна членка, които предвиждат, че търговия с контактни лещи може да се извършва само в специализиран магазин за медицински средства?*

3) *Противоречи ли на посочения в чл. 28 ДЕО принцип на свободно движение на стоки унгарското законодателство, което разрешава търговията с контактни лещи само в специализиран магазин за медицински средства?*

Фактическа обстановка

Кег-Ортіка bt е дружество, което извършва търговия с контактни лещи по Интернет чрез своя уебсайт. С решение от 29 август 2008 г. Регионалната дирекция на държавните служби по общественото здраве и здравни въпроси за Южна Трансдунавия забранява на Кег-Ортіка търговията с контактни лещи чрез интернет, тъй като съгласно чл. 3, § 1 от унгарския Правилник 7/2004 (XI.23.) на Министерството на общественото здраве за професионалните изисквания в областта на търговията, ремонта и наема на медицински средства търговията с медицински средства се извършва в специализиран магазин, който притежава разрешение за стопанисване с минимална площ от 18 м² или отделно от работилницата помещение. Националната правна уредба изисква сред служителите в специализирания магазин да има оптик или офталмолог, квалифициран в областта на контактните лещи.

Кег-Ортіка bt обжалва решението първо по административен ред, а впоследствие и по съдебен ред. Според Регионалната дирекция, продажбата на лещи не може да се извършва по електронен път и е изключена от приложното поле на Директивата за електронна търговия, тъй като е медицински съвет и изисква физически преглед на пациент. Унгарският съд спира производството и задава на Съда на ЕС следните преюдициални въпроси.

По първия въпрос

Съдът на ЕС ясно разграничава прегледа на пациента, който се нуждае от контактни лещи от продажбата на контактни лещи и от тяхната доставка. Както е посочено в съображение 18 на Директива 2000/31 в приложното поле на тази директива попада продажбата на стоки по електронен път като вид услуга на информа-

ционното общество. Продажбата на медицински средства като контактни лещи не са сред изключенията, за които по силата на чл. 1, § 5 от Директива 2000/31 последната не се прилага (вж. §27 от Решението).

Що се отнася до доставката на стоки, според чл. 2, буква з), подточка ii) от Директива 2000/31 координираната област не обхваща изискванията, приложими към доставката на стоки, за които е сключен договор по електронен път. Следователно, националните правила, които се отнасят до условията, при които продадена чрез интернет стока може да бъде доставена на територията на държава членка, не попадат в приложното поле на посочената директива.

По отношение на изискването на медицински преглед от специалист Съдът на ЕС приема, че такъв преглед може да предшества договора за продажба, а може да бъде и последващ във връзка с оплаквания от носенето на лещите предвид контакта им с очите. Продажбата може да бъде извършена и извън специализирания магазин или въз основа на предварително изгледана рецепта. Затова медицинският преглед не бива да е свързан и да обуславя валидността на договора за продажба на лещите. Възможно е държава членка да предвиди задължение за заинтересованите икономически оператори да осигурят на разположение на клиента помощ от квалифициран оптик, който да му предоставя от разстояние необходимите конкретни сведения и съвети относно използването и поддръжката на контактните лещи.

От това следва, че национална разпоредба, която забранява продажбата на подобни лещи чрез интернет, попада по принцип в приложното поле на Директива 2000/31.

Чл. 34 ДФЕС и 36 ДФЕС, както и Директива 2000/31, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която разрешава търговията с кон-

мактни леци само в специализирани магазини за медицински средства (вж. § 78 от решението).

По отношение на юрисдикцията на съдилищата на държавите членки, основните актове на общностно ниво са Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. относно приложимото право към договорни задължения (Рим I) и Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (Брюксел 1а), който заменя Регламент 44/2001 (Брюксел 1).

В няколко съдебни решения Съдът на ЕС се произнася по въпроса за компетентната юрисдикция, когато е сключен потребителски договор с международен елемент в рамките на ЕС. В Решение на Съда от 6 септември 2012 г. по дело C-190/11

Даниела Мюллайтнер срещу Ахмад Юсуфи, Уадат Юсуфи Съдът на ЕС взема отношение по въпроса за компетентната юрисдикция по смисъла на чл.17, §1, б. в) от Регламент 1215/2012. Посочената разпоредба определя, че за потребителя се прилага благоприятната за него компетентност, когато той е сключил договор с търговец в държавата членка, където е местожителството на потребителя, или в държавата членка, в която търговецът в всички средства насочва дейностите си, включително при насочване към няколко държави, и договарят попада в обхвата на тези дейности.

Фактическа обстановка

Г-жа Мюллайтнер е с местожителство в Австрия. Тя търси да закупи употребяван автомобил и за целта разглежда уебсайта на търговеца, който има седалище в Германия. Свързва се с търговеца по телефон с номер с международно избиране, оставен на уебсайта, и отива в Германия, където

сключва договор за покупка на автомобила. Впоследствие установява дефект в автомобила и иска разваляне на договора. Преглявява иск пред австрийския първоинстанционен съд. Ответникът оспорва качеството на потребител на г-жа Мюллайтнер и прави възражение за некомпетентност на австрийския съд, тъй като дейността им не била насочена към Австрия.

Първоинстанционният съд приема, че не е налице насочване на дейността на търговеца към Австрия. Втората инстанция потвърждава решението с аргумента, че само наличието на уебсайт на търговеца не води до извода, че той насочва дейността си към друга държава-членка. Освен това, договарят е сключен не от разстояние, а на място. Г-жа Мюллайтнер подава жалба до Върховния съд, който отправя искане за преюдициално заключение със следния въпрос:

За да се прилага чл. 15, § 1, б. в) от Регламент „Брюксел I“ , необходимо ли е договарят между потребителя и търговеца да е сключен от разстояние?

На първо място, следва да се отбележи, че член 15, параграф 1, буква в) от Регламент „Брюксел I“ не предвижда изрично като условие за прилагането му договарите да са сключени от разстояние.

Всъщност, от текста на тази разпоредба се вижда, че тя се прилага, ако са изпълнени две конкретни условия. Първото е търговецът да упражнява търговските или професионалните си дейности в държавата, където потребителят има местожителство или с всички средства да ги насочва към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава, а второто – договарят да попада в обхвата на тези дейности.

На второ място, що се отнася до телеологическото тълкуване на член 15, параграф 1, буква в) от Регламент „Брюксел I“, следва да се отбележи, че добавянето на условие като това потребителските дого-

Европейски съюз

вори да са сключени от разстояние би било в противоречие с целта, преследвана с тази разпоредба в новата ѝ, не толкова ограничителна формулировка, а именно – да се защити потребителят като по-слабата страна по договора (вж. § 42 от решението).

Основното условие за прилагането на член 15, параграф 1, буква в) от Регламент „Брюксел I“ е търговската или професионалната дейност да е насочена към държавата, където потребителят има местоживеене. В това отношение, както установяването на контакт от разстояние, както е в случая по главното производство, така и резервирането на стоки или услуги от разстояние или *a fortiori* сключването на потребителски договор от разстояние са показатели за връзка на договора с такава дейност.

С оглед на изложените по-горе съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че чл. 15, параграф 1, буква в) от Регламент „Брюксел I“ трябва да се тълкува в смисъл, че не изисква договора между потребителя и търговеца да е сключен от разстояние.

Друг подобен казус се разглежда в Решение на Съда от 17 октомври 2013 г. по дело С-218/12 Локман Емрек срещу Владо Сабранович.

Фактическа обстановка

Г-н Емрек е с местожителство в Германия. Той закупува употребяван автомобил от г-н Sabranovic, който извършва търговска дейност на употребявани автомобили чрез търговско предприятие със седалище във Франция, което поддържа уебсайт с френски и германски телефонни номера с кодове за международно избиране. Г-н Емрек научил за търговската дейност на г-н Сабранович от свои познати и сключил договора в търговския му офис във Франция. Във връзка с реализирането на гаранционната отговорност на продава-

ча, г-н Емрек подава иск пред германския съд, който приема, че не е компетентен да го разгледа, тъй като г-н Сабранович не е насочил своята търговска дейност към Германия по смисъла на чл.15, § 1, б. в) от Регламент Брюксел 1.

Според г-н Емрек, не е необходимо да има причинно-следствена връзка между търговската дейност, насочена към държавата-членка, в която потребителят има местожителство, както и не е необходимо договора да е сключен от разстояние. Второинстанционният съд спира производството и отправя искане за преюдициално заключение до Съда на ЕС със следните два въпроса:

1) Дали сключването на договора трябва да бъде мотивирано в резултат от информацията, съдържаща се на уебсайта на търговеца, т.е. да е налице причинно-следствена връзка между информацията на сайта на търговеца и сключването на договора.

2) Ако такава причинно-следствена връзка се изисква по чл. 15, § 1, б. в) от Регламент № 44/2001 необходимо ли е договора да е сключен от разстояние?

По първия въпрос

В чл. 15, § 1, б. в) Регламент № 44/2001 не е поставено като условие наличието на причинно-следствена връзка. Добавянето на такова допълнително изискване би противоречало на основната цел за защита на потребителите, а и биха възникнали проблеми с доказването на причинно-следствена връзка. В чл.15, § 1, б. в) от Регламента са предвидени две условия, които трябва да са налице – търговецът да упражнява търговската или професионалната си дейност в държавата членка, където потребителят има местожителство, или с всички средства да насочва дейността си към тази държава членка или към няколко държави, включително към

първата държава, а от друга страна е необходимо спорният договор да попада в обхвата на тези дейности.

По втория въпрос Съдът вече е отговорил с Решението по делото Мюлайтнер, че не се изисква сключването на договора да е от разстояние.

В заключение следва да се посочи, че практиката на Съда на ЕС развива основни понятия, съдържащи се във вторичното право на ЕС по отношение на потребителските договори, сключвани от разстояние с електронни средства. Сложността на тези въпроси се поражда както от обстоятелството, че тези отношения нерядко са с международен елемент, така и от факта, че за уреждането им се включват материално-правни и процесуално-правни източници.

Цитирани източници:

Сукарева. З., 2015. Потребителско право, София, изд. „Нова звезда“.

(Sukareva. Z., 2015. Potrebiteľsko pravo, Sofia, izd. „Nova zvezda“)

Farah, Y., 2009. Electronic contracts and information society services under the E-commerce Directive – in: *Journal of Internet law*, June 2009.

Jacobsen, S. S., 2004. E-commerce on New Media: an overview of the EU regulatory regime, in: Nielsen, R., S. S. Jacobsen, J. Trzaskowski (ed.), *EU Electronic Commerce Law*, Djøf Publishing, 2004.

Todd, P., 2005. E-Commerce Law, Cavendish Publishing Limited, 2005.